

tæller en lignende forfaldshistorie, så Theofilus kan være forvisset om, at i den nuværende tid gælder idealerne fra den forgangne guldalder ikke. Således fungerer henvisningen til den anden tidsalder også hos Seneca (kap. 3).

Lukas' forhold til familien behandler Nordgaard redaktionshistorisk, da han i overensstemmelse med den såkaldte Farrer-Goulder-teori mener, at Lukas har kendt Matthæusevangeliet foruden Markusevangeliet. Hans holdning skal altså findes i hans redaktion af sine forgængere. Det viser sig, at Lukas konsekvent indfører en negativ holdning til ægteskabet i det synoptiske materiale. Det er anderledes i Apostlenes Gerninger. Om end Jerusalemmenighedens særlige fællesskab kan have sat spørgsmål ved de traditionelle familieforme, er det tydeligt for Nordgaard, at de genindføres efter dens opløsning. I Acta 8-28 er kristendommen nærmest et familieanliggende, al den stund hele huse, dvs. udvidede familier, omvendes på én gang (kap. 4). Det har familiefaderen Theofilus sikkert været glad for.

Nordgaards tolkning af Lukas-Acta afslører brudfladerne i det lukanske værk. De eksegetiske indsigter ændres ikke af, at hans tolkning af dem bevæger sig ud i imaginationen.

Jesper Tang Nielsen

Kasper Bro Larsen (red.)

The Gospel of John as Genre Mosaic. SANt 3, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 2015. 414 s. € 90.

Et nyt begreb kan til tider virke som katalysator for nye erkendelser og en forøget forskningsindsats. Begrebet skal være tilstrækkeligt præcist til at kunne betegne et konkret fænomen, men tillige så fleksibelt, at det kan bringes i anvendelse i forskellige sammenhænge. Samtidig har forskellige sociale og institutionelle forhold selvfølgelig betydning for, om en given sproglig innovation får succes.

Da Yale-professoren Harold Attridge i sin "presidential address" ved Society of Biblical Literatures årsmøde i 2001 lancerede betegnelsen "genre bending" til beskrivelse af Johannesevangeliets forhold til diverse antikke genrer, var alle kriterier for introduktionen af et nyt succesfuldt begreb i Johannesforskningen opfyldt. Begrebet blev meget hurtigt en del af Johannesforskningens vokabular og blev også hurtigt misbrugt som en betegnelse for en særlig johannæisk teknik. Men endnu vigtigere er det, at det gav anledning til en række interessante studier af Johannesevangeliet i dets litterære kontekst.

Samlet set bringer de bidrag, der foreligger i dette conferencebind, denne forskning væsentligt videre. Det sker ikke mindst, fordi Attridges begreb sættes ind i en genreteoretisk diskussion. Sune Auken gør det således i sit bidrag om moderne genrestudier ganske klart, at "genre bending" ikke er noget særligt johannæisk. Alle udtryk for en bestemt genre er nemlig altid

en kombination af normer og kreativitet. Det er nøjagtigt, hvad Attridge ville sige med sin betegnelse, siger han i sin indledende artikel. Men samtidig demonstrerer han, hvordan bevidstheden om antikke genrer åbner for nye indsigter i den johannæiske meningskonstruktion.

Ud over introducerende artikler om genreteori falder bogen i to afsnit: "The Mosaic as a Whole" og "Tiles in the Mosaic". I begge grupper er der mange fine bidrag. Til den første hører bl.a. Ole Davidsens artikel, der finder tre gennemgående genrer i Johannesevangeliet: den sakrificielle, den heroiske og den romantiske tragikomedie. De fleste almindelige fortællinger falder i en af disse genrer, men i kraft af Johannesevangeliets komplekse redaktionshistorie er alle tre genrer ifølge Davidsen sammenvævet i det religiøse kunstværk, som Johannesevangeliet er.

Blandt studierne af enkelte tekster eller temaer kunne mange artikler nævnes. Særligt synes jeg, at der er grund til at pege på Ruben Zimmermanns, fordi han utilsigtet viser betydningen af genrestudier. Han definerer nemlig – fejlagtigt, efter min mening – ordet om kvindens fødselsmerter (16,21) som en lignelse ("parable"). Af den grund finder han et rigt betydningspotentiale i det. Fx skulle det kunne udlægges både kristologisk, eskatologisk og feministisk. Det, mener jeg, er en overfortolkning, der bygger på en forkert genrebestemmelse. Således illustrerer artiklen bogens pointe, at genspørgsmålet er vigtigt for forståelsen af Johannesevangeliet.

Endelig skal redaktørens eget bidrag om genkendelsesscener og reciprok epistemologi fremhæves. Det er en spændende udlægning af et centralt johannæisk tema, nemlig genkendelsen (eller anerkendelsen) og den gensidige iboen mellem den johannæiske Jesus og de menneskelige aktører. Kasper Bro Larsen viser, hvordan Johannesevangeliet bruger en antik litterær mikrogenre til at præsentere sin egen teologiske fortolkning af forholdet mellem Gud og mennesker.

Inden for genren conferencebind er denne bog væsentligt mere vellykket, end man ofte ser. Den giver en samlet overblik over en nyere forskningsretning og leverer selvstændige teoretiske og praktiske bidrag til dens udvikling.

Jesper Tang Nielsen

Jonathan A. Linebaugh

God, Grace, and Righteousness in Wisdom of Solomon and Paul. Supplements to Novum Testamentum 152. Leiden: Brill 2013. 268 s. \$79.95/144.00

Paulusforskere har gennem mange år skelet til det apokryfe skrift, *Visdommens Bog* (herefter *Wisd of Sol* efter sin engelske titel: *Wisdom of Solomon*), i arbejdet med Romerbrevet. Kommentatorer og forskere har særligt diskuteret *Wisd of Sol* i analysen af Rom 1,18-32, der i den autoriserede danske oversættelse har fået overskriften: "Guds vrede over menneskers uretfærdig-